
2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planaren zentzua laburbiltzen duten zatiak eranskinak

2017ko apirilaren 5a

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA
Bakegintza eta Bizikidetzarako
Idazkaritza Nagusia

PRESIDENCIA
Secretaría General
para la Paz y la Convivencia

1. eranskina. Diagnostikoa

1. Aurrerapausoak, blokeoak eta lehentasunak

Azken lau urteotan bizikidetzaren betea finkatzeko borondatea sendotu da gizartean. Orain badakigu indarkeriaren amaiera betiko dela, baina, amaiera antolatuz ari garelarik, badira, hala ere, hiru gauza hortxe blokeatuta: ETaren armagabetzea eta desegitea, espetxe-politika eta iraganari buruzko gogoeta kritikoa. Horiez gain, politika-arloko defizit nagusia denok batera lan egiteko espazio baten falta izan da. Orain, lau gako horiek dira lehentasunik handienak.

2. Aurreko plana

2013-2016ko Bake eta Bizikidetzaren Plana sustatzea eta kudeatzea normalizazioan eta gizartea elkartzen laguntzeko ahaleaginean errefortzu bat izan da. Eragileen ekimen ezaren ordez, ekiteko ahalmen handiagoa ekartzen saiatu da. Lan-tresna bat izan da bizikidetzaren eta oroimen kritikoa sustatzeko, eta euskal gizarteak ondo iritzi dio.

3. Beste plan bat

Beste plan bat behar da, egiteko dagoenari, aldi baterako denari eta badatorrenari erantzuna emateko. XI. legegintzaldian ere bada plan estrategiko baten tresna-premia, iraganak utzitako eginkizunei heltzeko, eta misioa gaur egungo errealitateara eguneratzeko eta gizartera egokitzeko. Izan ere, etorkizunera begiratzeko paradigmatik eta erreferentziak aldatzen ari dira.

4. Egoera berria kontuan hartzea

Plan berriak kontuan hartu behar du testuinguru sozialean zein nazioartean gertatzen ari den aldaketa handia. Jardueren ardatza bakea eta bizikidetzaren izateko bakea eta giza eskubideak izatera pasatu da. Lehenengo ardatz horrek iragana islatzen du, iraganen beharrezkoa izan zelako bakea lortzea, bizikidetzaren normalizatu ahal izateko. Bigarren ardatzak garai berri bat islatzen du. Indarkeriaren amaiera antolatua lortzeko prozesuari amaiera emateaz gain, beharrezkoa da eraldatuz doan mundu honetan agertuz doazen erronkei aurre egitea.

5. Printzipio kontua

Bizikidetzak dakartzan erronken inguruko eztabaidak lur labainkorrean mugitzen dira. Migrazioei, errefuxiatuei, kulturen edo erlijioen arteko bizikidetzari, gorroto-delituei, nazioarteko terrorismoari, gerrei eta abarri buruzko eztabaidek oinarritzeko eskubide eta askatasunen hierarkia zalantzan jartzen duten eztabaidak dakartzate. Plan berri bat printzipio demokratikorik oinarritzeko oinarri hartuta egiten bada, giza eskubideen eta elkartasunaren balio gorenaren aldeko defentsarekin konprometituta egongo da.

6. Funtsezkoena, gizartea elkartzea

Gizartea elkartzea izan behar da oraindik ere plan berri baten helburu nagusia. Izan ere, elkarbizitza lortzea berez da balio gorena. Eta zer da 2020an espero izatekoa? Ordurako Eusko Jaurlaritzak beharrezko adostasunak artikulatzeko gai izan dela, etenik gabe eta ekinean, gizartea elkartzearen alde; hau da, elkarrekin adiskidetzuta, normaltasunez eta oroimena galdu gabe bizitzearen alde.

7. Indargune nagusia

Planaren diseinuak eta kudeaketak kontuan hartu behar dute gizartea elkartzeko indargune nagusia herritarrek direla, eta herritarrek adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzaren normalizatua aukeratu dutela. Politika publikoek indargune hori indartu eta bultzatu behar dute. Era berean, memoriaren politika publikoaren aldeko apustuarekin osatu behar da, iraganeko ikasitakoaren gomuta atzean utzi duen etorkizuna eraikitzeko arriskua ekidin ahal izateko.

8. Balio erantsiko indargarria

Bada ideia bat balio handia duena kulturarako, heziketarako eta dibulgaziorako, eta beti hortxe dagoena bizikidetzari, giza eskubideei eta elkartasunari lotutako proiektu ororen azpian: enpatiaren aldeko hautua. Izan ere, bestea eta besteak kontuan hartzen dituen bizikidetzaren kultura horrexek definitzen ditu enpatiaren aldeko hautuak. Bere baitako ate-leihoak kanpora zabalik dituen eta barruan zein kanpoan elkartasuna erakusteko gaitasuna duen gizartea definitzen du. Euskal gizartea elkarbizitza lotua nahi badugu, elkarbizitzaren adiskidetzuta eta normalizatuta, enpatiaren aldeko hautua da estrategiarik onena horretarako indargune nagusia sendotzeko.

9. Inflexio-puntua

Denon artean iraganaren irakurketa kritiko bat egin ez izana da aurreko legegintzaldiaren hutsuneetako bat. Alderdien arteko harreman politikoen arloan, ziurrenik gaur egungo testuinguruan horrexek lagunduko luke gehien eta ondoen inflexio-puntu bat sustatzen eta, hala, iraganaren lortzea txukun garbitzen eta etorkizuneko ildoetatik abiatzen, ustez aukera gehiago eta hobeagoekin.

10. Gauzak errazten dituen faktorea

Joan den legegintzaldian izan zen bigarren hutsune bat ere, aurrekoarekin lotua; alegia, ez zela egon alderdi politikoen eta Legebiltzarreko alderdien artean lan egiteko fororik. Horretan badugu zer hobetua legegintzaldi berri honetan, argi eta garbi. Elkarbizitza eta akordiorako espaziorik gabe, eta iraganaren inguruko hausnarketa kritikorik egin gabe, aurreko puntuan gomendatu duguna, gizarteak aurrera egiten jarraituko du baina politika gauzatuta bakarrik ez da maila guztietan bizikidetzaren sustatzeko garai berri bati hasiera emateko beharrezkoa den inflexio-puntua sortuko.

2. eranskina.

Erronka sektorial estrategikoak eta helburu nagusiak

	Erronka estrategikoa	Helburu nagusia
Indarkeriaren amaiera antolatua	Etap bat behin betiko ixtea eta berri bati hasiera ematea. Horretarako, beharrezkoa da ETA armagabetu eta desagertzea eta terrorismoaren eta indarkeriaren inguruko hausnarketa kritiko eta partekatua egitea.	ETAren behin betiko desarmearen exigentzia eta haren benetako amaiera gauzatzeko laguntzea.
Iragana argitzea	Egiaren mapa osatzen laguntzea, ezer paretatu gabe eta inor kanpoan utzi gabe, terrorismoaren eta indarkeriaren errealitatea eta horiek izandako eragina argitzeko	Iragan hurbilean izandako giza eskubideen urraketei eta horien biktimei buruzko txostenen programa garatzen jarraitzea.
Biktimak	Lehenik eta behin, biktima guztiek arreta eta aitortza eman zaiela sentitzeko baliabide guztiak jartzea eta bigarrenik, biktimek bizikidetzaren eta normalizazioaren arloan lortutako arrakasta sozial ororen subjektu eta partaide direla sentitzeko baliabide guztiak jartzea.	Biktima guztiei aitortza eta ordaina emateko prozesuak osatzen laguntzea, eta berriazko programa batzuk partekatzea, haiek ere bizikidetzara erakitzen parte har dezaten sustatzeko.
Memoria	Gogora erreferentziarako espazio izatea lortzea, ondorengoetarako: (I) memoriaren inguruko politika publikoak partekatzeko, (II) memoriaren balio zehatza eta benetakoa kalera eta herritarrei hurbiltzeko, eta (III) memoriak hezkuntzarako duen potentzialtasuna sustatzeko.	Gogoraren jardueraren plan bat sustatzea legegintzaldi honetarako, iraganari buruzko gogoeta kritikoa egiteko, adostasunik handienez oinarriturik eta parte-hartzea, elkarriketa eta aniztasuna sustatuz.
Espetxe-politika	Zigor-, espetxe- eta gizarteratze-politika normalizatzen eta baketzen laguntzea, legezko eta konstituzioko printzipioak errespetatuz, gizarteraren gehiengoaren borondatea aintzat hartuta eta adiskidetasunean oinarritutako bizikidetzara lortzeko xedez.	Bizikidetzaren normalizazioarekin bat datorren zigor-, espetxe- eta gizarteratze-politika garatzeko erabilgarriak diren tresnak eta akordioak sustatzea, euskal alderdien artean eta Espainiako Gobernuarekin.
Hezkuntza	Giza eskubideen arloko hezkuntza eskaintzeko proiektua sendotzea, giza duintasunaren oinarri pedagogikoan oinarritua eta bakearekiko, aniztasunarekiko eta elkartasunarekiko konpromisora bideratua, enpatiaren aldeko hautua aintzat hartuta.	Bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan konpontzeke dauzkagun eta etorri ere badatozen erronkak direla-eta, heziketarako tresnak sortzea eta gizarteraren eta hezkuntzaren arteko elkarreraginak indartzea.
Bizikidetzaren eta giza eskubideen kultura	Gizarteraren parte-hartzea eta eragile sozial, akademiko edo instituzionalekiko zein nazioarteko eragileekiko lankidetzara sustatzea, adiskidetasunean oinarrituta dagoen eta memoria aintzat hartzen duen bizikidetzara normalizatuaren aldeko kultura sendotzeko. Tokian bertan zein nazioartean giza eskubideen, elkartasunaren eta lankidetzaren arloetan agertuz doazen beharrezko erantzuteko gaitasuna, sentikortasuna eta adeitasuna oinarri dituen kultura sendotzeko, alegia.	Arloko programak eta ekimenak bultzatzea gizarteraren elkartzeko eta eztabaida eta akordioa sustatzeko, eta baita giza eskubideekiko konpromisoa, elkartasuna eta enpatiaren hautua sustatzeko ere, bai iraganetik konpontzeke dauzkagun gauzen inguruan eta baita gaur egungo eta bihar-etziko erronka berrien inguruan ere, barne-elkartasunerako eta garapenerako lankidetzarako politikekin batera.

3. eranskina.

Jarrerak

2013ko ekainetik azarora bitartean, aurreko legegintzaldiko Bake eta Bizikidetzaren Planak proposatutakoaren inguruko iradokizunak eta ekarpenak egiteko aukera egon zen. Jasotako ohar orokorreari erantzuteko, bost puntu zituen atariko testu berri bat idatzi zen. Orain plan berri honetan sartu dira puntu horiek, laburbilduta, haien sendotasunak eta potentzialtasunak indarrean jarraitzen dutela uste baita.

Hala, 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planak hartu duen jarrera azaldu da jarraian, bost ataletan banatuta. Planaren oinarri etikoak lirateke eta Eusko Jaurlaritzak konprometitzen dute. Dena den, akordiorako tresna modura eskaini dira, tradizio politiko desberdinen arteko adostasun zabal eta anitza lortzea helburu duen elkarrizketa-prozesu batean partekatu beharrekoak. Horrenbestez, Eusko Jaurlaritzaren jarrera definitzen dute eta proposamen ireki modura eskaini dira.

3.1. Gure burua orainaldian kokatzeko gutxieneko etiko eta demokratikoak

Eusko Jaurlaritzak eta 2017-2020rako Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planak bere egin dute “Zoru etikoa” izeneko dokumentua, Eusko Legebiltzarrak 2012ko uztailaren 12an onetsi zuena. Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Plana oinarritzeko akordio haren argitara irakurri beharra dago.

Bere edukian, bere espirituan eta bere letran ezer ere ezin izango da interpretatu ETaren terrorismoa edo giza eskubideen bestelako edozein urraketa minimizatzearen edo, are gutxiago, justifikatzearen edo zilegi egitearen bidetik. Aitzitik, bidegabekeriaren aitortzearen oinarritzen da.

Era berean, plan honetan ezer ere, ez hitzetan, ez espirituan, ezin izango da interpretatu gure gizartearen zati bat integrazio sozial eta politikoko prozesutik kanpo uztearen bidetik, integrazio horixe baita bizikidetasunaren normalizazioaren lehentasunezko helburuak eskatzen duena.

3.2. ETaren amaieraren aurreko jarrera

Erakundearen jarrerari erreparatu behar badiogu, ETaren amaieraren, desagertzearen edo desegitearen exigentzia, inolako baldintza politikorik gabe, Eusko Jaurlaritzaren eta bere Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planaren premisa da. Eusko Jaurlaritzak terrorismoaren aurrean egindako ibilbide historikoaren parte modura erreibindikatu behar da jarrera hori.

ETaren benetako amaieraren exigentzia gauzatzen laguntzea da Eusko Jaurlaritzak bere gain hartzen duen konpromisoa. Horretarako, ETaren legezko, behin betiko eta ordainetan ezer eman gabeko armagabetzea da lehenbiziko urratsa. Bere egiaztatzea babestea da, erantzukizunezko ikuspegi batetik, erakundeek orain izan behar dituzten lehentasunetako bat.

3.3. Iraganaren kontakizuna

Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planaren lehentasunezko helburu estrategikoetako bat, hain zuzen, iraganaren kontakizun kritikoan geure ekarpena egitea da. Eusko Jaurlaritzari eta Plan honi ez dagokie kontakizun jakin bat inposatzea, baizik eta partekatutako gogoeta hori posible egiten duten baldintzak sortzea. Badugu printzipio bat eta badugu irizpide bat ibilbide hori segurtasun demokratikoz eta sinesgarritasun etikoan janzten dutena.

- **Printzipio bat.** Zoru Etikoan bildutakoa: “Eragile ezberdinek gertatutakoaren kausei buruz konpartitutako akordio bat lortzea desiragarria den arren, giza eskubideen urraketa sorrerari buruz interpretazio ugari egon daitezkeela onartu behar da. Ondorioa da eskubide horien urraketa guztiak gertatzeko arrazoiak dela zenbait talde eta pertsonak beste helburu batzuk jarri zituztela giza duintasunaren gainetik”.
- **Irizpide bat.** Honako hau zehaztu zen aurreko Bake eta Bizikidetzaren Planean: “Iraganari buruzko kontakizun kritiko eta konpartitutan, ezin da argudiorik erabili (ez gatazka-testuingurua, ez elkarren aurka dauden aldean gaineko tesia, ez jatorri ezberdinetako urraketen salaketa, ez estatu-arrazoiak, ez etorkizunaren garrantzia handiagoa dela) ETaren indarkeria edo giza eskubideen bestelako urraketak gutxitzeko, justifikatzeko edo legitimatzeko”.

3.4. Jatorri ezberdinetako urraketen tratamendua

Iraganari begiratzean, lanik zailenetako eta aldi berean garrantzitsuenetako bat giza eskubideen urraketa guztiak aitortzea da, bat ere baztertu gabe edo bati ere garrantzia kendu gabe. Izan ere, arriskua bikoitza da. Lehenik eta behin, urraketa batzuk besteekin justifikatzeko edo konpentsatzeko erabil daiteke iragana argitzeko ariketa hau. Eta gerta daiteke –hau bigarren arriskua– urraketa batzuk gutxiesten edo ezkutatzea. Beste behin ere, *zoru etikoak* bi erreferentzia argigarri eskaintzen dizkigu:

- **Egiaren printzipioa:** “Erdizkako egia, erreprimitutakoa edo amnesikoa ekiditea: gertaeren kontakizun objektiboaren bitartez, giza eskubideen urraketei buruzko egia konpartitua eratzea”.
- **Erantzukizunaren printzipioa:** “Bakoitzak iraganean duen erantzukizuna eta giza eskubideen urraketen ondorioak zehaztea eta aitortzea”.

Premisa horiek aintzat hartuz gero, ikuspuntu bikoitza izan dezakegu. Giza eskubideen urraketa guztien *tratamendu integrala*, giza eskubideen urraketen errealitate bakoitzari buruzko *balorazio espezifikoak* eskaintzeko beharizanarekin batera.

- **Tratamendu integrala.** Azken 50 urteotan, giza eskubideen urraketen arrazoiak eta proportzioak desberdinak izan dira hamarkada bakoitzean. ETA eta antzeko taldeetatik, Segurtasun Indarretatik eta Estatuaren izenean, talde parapolizialeetatik eta eskuin muturreko taldeetatik etorri dira. Urraketa eta biktimen existentzia aitortzea, beraien jatorria kontuan izan gabe, oinarritzeko eta baztertu ezinezko printzipio etiko eta demokratikoa da. Urraketa guztiak aitortzeko eta kalteak ordaintzeko lan egitea da zoru etikoak, egiaren printzipiotik, eta giza eskubideen inguruko nazioarteko zuzenbideak gomen datzen duten erantzukizuneko jarrera.
- **Balorazio espezifikoak.** Tratamendu integral batek giza eskubideen urraketen eremu bakoitzaren balorazio espezifikoari heltzeko eskatzen du, bakoitzaren dimentsioa eta esanahia kontuan izanik. Hain zuzen ere, dauzkan dimentsioagatik eta esanahiagatik, ETaren indarkeriak berariazko balorazioa merezi du. Horrek ez du baztertzen bestelako giza eskubideen urraketak (arestian aipatutakoak adibidez) berariaz baloratu behar ez direnik; aitzitik, behar hori berresten du. Hala ere, denboran iraun duelako, inposaketa politikorako asmoa izan duelako, Trantsizioaren eta amnistia orokorraren ondoren luzatu delako, izan duen babes soziopolitikoagatik eta, batez ere, sortutako giza kalte konponezinen larritasun eta intentsitateagatik, ETaren indarkeriaren injustizia berariaz baloratu beharra dago, batez ere biktimei eta haien senideei egindako kalte bidegabeagatik.

3.5. Etorkizunaren lehentasunaren zentzua

Azken finean, etorkizunari begira, garrantzitsuena zer ote den jakitea da giltzarria. Bizikidetzaren eta Giza Eskubideen Planak erantzun argia eta erraza eskaintzen du: “gizartearen elkartzea” sustatzea. Hori da haren eginkizuna eta helburu nagusia. Esan nahi du “bereizitako munduak” ez dauzkan gizarte bat eraiki nahi dugula. Orain dauden espazioak irekitzea da, konpartitzeko.

•**Aurretiatzko baldintza bat.** Etorkizuna eraikitzeagatik ordaindu behar den faktura ezin daiteke izan iragana ahaztea, ezta aurretik zegoena gutxiestea ere. Bizikidetzaren integratu eta bateratuan oinarritutako etorkizunaren lehentasuna iragana argitzeko printzipiotik landu behar da. Zoru etikoak honela formulatzen du: “Konpartitutako oroimenaren eraikuntza biktimen bidegabeko sufrimendua arintzeko, zigorgabetasuna ekiditeko, eta bakea eta bizikidetzaren demokratikoa lortzeko bitartekoa izan dadin saiatzea. Memoria hori etorkizuna birpentsatzeko eta eraikitzeko erabili behar da, gertatutakoaren kontakizunean harrapatuta geratu gabe”.

•**Eginkizun argi bat.** Gure gizarteak, guztiek bezalaxe, arazoak, gatazkak, krisiak eta zatiketak dauzka eta edukiko ditu. Hori bizikidetzaren errealitatearen parte da. Ez dugu gizarte utopikoa eraiki nahi. Gure helburua xumeagoa da. Gutxieneko etiko eta demokratiko batzuk konpartitzen dakien gizarte bat eraiki nahi dugu soilik, gainontzeko gaietan desadostasunak bermeekin agertu ahal izateko. Hori da etorkizunerako eginkizun argi eta arduratsua eta erronka. *Zoru etikoak* dioenez, “iragan mingarri baten atea itxi behar dira eta denontzat itxaropentsua den etorkizunaren atea ireki”.

4. eranskina.

Akordioa lortzeko abiapuntuak, bizikidetzaren eta giza eskubideen arloan agertzen ari diren erronken aurrean

1. Erlijioen eta kulturen arteko bizikidetzaren aurrean, aniztasunaren balioak

Aniztasuna

Gizarte moderno eta garatu guztiak gizarte desberdin eta anitzak dira. Askatasunaren ondorio naturala da aniztasuna. Librea ez den herrialde bat bakarrik izan daiteke homogenea eta berdina.

Kultura-, erlijio-, hizkuntza- eta etnia-aniztasuna edo beste edozein motatako aniztasuna askatasunaren eta herritarren osasunaren sinonimoa da. Oparotasunaren sinonimoa ere bada. Mendebaldeko gizarte oparoenak gizarte anitz eta berritzaileak dira, baita kulturaren eta erlijioaren arloan ere.

Euskadi gizarte anitz eta konplexua izan da beti. Gero eta nortasun eta aniztasun gehiago dago gure gizartean eta hori aberastasunaren, aukeren, lehiakortasunaren eta berrikuntzaren seinale da.

Bizikidetzaren

Europako gizarterik aurreratuenak –euskal gizartea, tartean– kulturek eta erlijioen arteko bizikidetzarako espazio politikoak dira gaur egun. Desberdintasunak eta nortasunen aniztasuna errespetuz barneratzea erronka bat da, baina aukera-iturria da aldi berean.

Bizikidetzaren anitz eta harmoniatsurako helburua irmoak diren printzipio etikoak eta gure gizartea eratu duten balio demokratikoak oinarri hartuta bakarrik lor daiteke.

Giza eskubideak

Giza eskubideekiko eta pertsonen duintasunarekiko errespetua, arraza, generoa, sinesmena edo beste edozein baldintza pertsonal edo sozial bereizi gabe, gure printzipio politikorik oinarritzkoena da.

Pertsonen duintasunaren eta beren bizitzaren eta kontzientzia-askatasunaren balio gorenak terrorismoa, indarkeria edo giza eskubideak urratzeko beste modu baten erabilera edo justifikazioa guztiz gaitzestera garamatza, ustezko aitzakia politiko, sozial, kultural edo erlijiosoa edozein delarik ere.

Mundu mailan giza eskubideei buruzko nazioarteko itun eta hitzarmen guztietan aitortutako giza esku-

bideetako bat da erlijioa aukeratzeko askatasuna. Askatasun horrek barne hartzen du askatasun osoz edozein erlijio praktikatzeko eskubidea, bakarrik zein taldean, eta baita inongo erlijio edo sinesmenik ez praktikatzeko eskubidea ere.

Aukera biak dira legezkoak gizarte demokratiko batean. Pertsona guztiek izan behar dute aukera bat edo bestea hautatzeko eta jendaurrean erakusteko askatasuna, muga bakarrak gainerako pertsonen eskubideekiko eta ordena publiko demokratikoarekiko errespetutik eratorritakoak izanik.

Botere publikoek hori guztia posible izateko baldintza egokiak sustatu behar dituzte eta pertsona bati zein taldeei eskubide horiek erabiltzen uzten ez dien oztopo oro desagerrarazi behar dute.

Biktimak

Pertsona guztien giza eskubideen aldeko defentsa elkartasunari eta giza eskubideen urraketen biktimekiko enpatiarri lotuta dago oinarri-oinarrian. Indarkeria mota oro da gaitzesgarria, biktimei konponbiderik gabeko min bidegabea eragiten dielako.

Gizarte demokratiko bat biktimen alde egon behar da beti. Berebizikoa litzateke sentiberatasun horri eustea, biktimek egia jakiteko, justizia egiteko eta ordaina emateko duten eskubidea erabili ahal izateko. Eta bereziki, biktima gehiago eragitea ekiditeko, bide demokratiko guztiak erabiliz.

Kontrabaliok

Azken urteotan Europako beste gizarte batzuetan bizi izandako gertaera bereziek bi kontrabaliok utzi dituzte agerian eta guk aurre egin behar diegu. Alde batetik, ustez erlijioak eragindako indarkeriazko fanatismoa; bestetik, arrazakeria, erlijio talde jakin batzuekiko jazarpenera edo diskriminazioa eta bereziki, islamofobia.

Biak doaz giza eskubideen aurka, ustez etnikoa edo erlijiosoa den etiketa baten balioa jartzen baitute pertsona guztien giza duintasunaren gainetik. Kontrabaliok horietan, aurreiritzia, ezjakintasuna eta oldarkortasuna jartzen dira arrazoimenaren eta gizatasunaren gainetik.

Balioak

Printzipio etiko eta demokratikoekin batera, balioak dira kontrabaliok horiei aurre egiteko eta bizikidetzak ekarritako erronkan aurrera egiteko tresnak. Hiru balio edo helburu azpimarratu beharko genituzke ahalguztutan: segurtasuna, elkartasuna eta hezkuntza.

Segurtasuna

Europako eta nazioarteko gobernu eta instituzioen egitekoa da segurtasunaren arloko neurriak koordinatzea. Neurri horiek, giza eskubideekiko eta oinarritzko askatasunekiko errespetua oinarri hartuta, indarkeria, terrorismoa edo pertsona edo taldeen pertsekuzioa prebenitu eta ekiditeko balio beharko lukete. Segurtasuna eta askatasuna ez daude kontrajarrita; aitzitik, balio bakar bat osatzen dute eta horrez gain, gizarte demokratiko eta aurreratua eraikitzeke tresna bakarra osatzen dute.

Elkartasuna

Gizarteak eta erakunde publikoak berdintasunean eta elkartasunean oinarrituta dauden eta integrazioa, kohesioa eta justizia xede dituzten politika publikoak bultzatu behar ditugu. Politika publiko horiek hezkuntzaren, osasunaren edo oinarritzko gizarte-prestazioen unibertsaltasunaren alde egin behar dute irmo, eskubideen, betebeharren eta aukeren berdintasuna ahalbidetzen duen gizarte kohesionatu bat izan dezagun. Elkartasuna berebizikoa da gizarte inklusiboa eta anitza izan dadin –bai kulturaren aldetik eta bai erlijioaren aldetik–, baina baita gizarte eraginkorragoa izan dadin ere. Gizarte eraginkorragoa diogunean, aniztasun horrek eskaintzen dizkigun baliabideak areagotzen dituela eta epe luzera errentagarriagoa eta lehiakoragoa izan daitekeela esan nahi dugu.

Hezkuntza

El valor más estratégico es el de la educación y formación de la sociedad. Una educación para la

konbaliarik estrategikoena gizartearen hezkuntzarena eta prestakuntzarena da. Aniztasuna kontuan hartzen duten bizikidetzaren eta integrazioaren aldeko hezkuntza, giza duintasunarekiko errespetuari lehentasuna ematean oinarrituta dagoena. Proiektu erlijioso, moral edo ideologiko bakar bat ere ezin da oinarritu giza eskubideen aurkako erasoan, eta ezin du eraso hori justifikatu. Pertsona ororen giza duintasuna pertsona horren etiketa etniko, erlijioso edo politikoa baino garrantzitsuagoa da. Gure hezkuntza-proiektua funtsezkoa den ideia horren inguruan eta aurrera egin nahi duen gizarte aske eta demokratiko ororen oinarri den sinesmen-askatasunaren inguruan egituratu behar da.

Konpromisoa

Eusko Jaurlaritzak pertsonetikiko konpromisoa berretsi du, eta baita Euskadiko aniztasun erlijiosoari eta sinesmen desberdineko pertsonen arteko –eta horien eta sinestunak ez direnen arteko– bizikidetzaren harmonia-tsuari eman beharreko babesa ere.

Horixe da Eusko Jaurlaritzaren jarrera esparru honetan. Aipatu ditugun printzipio etikoetan eta balio demokratiko horietan oinarritzen dira Jaurlaritzaren segurtasunerako, elkartasunerako, hezkuntzarako eta bizikidetzarako politika publikoak. Herritar guztiek dute beren sinesmenengatik edo erlijio bateko kide izan zein ez izateagatik diskriminaziorik ez jasateko eskubidea, eta baita beren kontzientzia-askatasuna baliatzekoa ere, muga bakarra gainerako pertsonen eskubideekiko errespetuak markatutakoa izanik.

2. Nazioarteko terrorismoaren aurrean, demokraziaren balioak

2001ko irailaren 11ko atentatuak gertatu zirenetik, nagusiki eta bereizketarik egin gabe herritarrei erasozten dien terrorismo globala daukagu munduan. Mehatxu larri eta global baten aurrean gaude. Jarduera politikoa eta instituzionala ezin da atentatu bakoitzak eragindako ikarari erantzutera mugatu.

Estrategia zehatz bat behar da, osoa eta zentzuduna, bai atentatuen kausak eta posible egiten dituzten baldintzak eta bai haien ondorioak lantzen dituen. Horrenbestez, erantzun koordinatuak eman behar dira tokiko esparruan eta nazioartean, epe labur, ertain eta luzerako jarduerekin.

Eusko Jaurlaritzak printzipio demokratikoen, segurtasunaren eta giza eskubideen alde hartutako konpromisoak definitu du esparru honetan duen jarrera. Bi ikuspegiren arteko loturak deskribatzen du Jaurlaritzaren jarrera zehatza: denboran zehar iraungo duen dimentsio anitzeko erantzuna emateko beharrezana, nazioarteko terrorismoaren egiturazko kausak lantzeko, eta terrorismo horrek jarduteko duen ahalmenari aurre egiteko erantzun aldeaniztuna emateko beharrezana.

•Nazioarteko terrorismoari lotuta dauden egiturazko faktoreen aurrean dimentsio anitzeko erantzuna emateko printzipioak

•**Integrazio-printzipioa.** Gizartearekiko eta hezkuntzarekiko konpromisoa litzateke. Kohesio eta integrazio sozialerako politikak, giza eskubideen arloan hezteko politikak eta erlijioen eta kulturen arteko bizikidetzarako politikak sustatzen jarraitzea du helburu, bai tokiko instituzioetatik eta bai nazioarteko instituzioetatik.

•**Lankidetzaren printzipioa.** Elkartasunarekiko konpromisoan sakontzea dakar, lankidetzaren politiken bitartez, batez ere nazioarteko terrorismoak gehien eraso dituen herrialdeetan. Herrialdeek politika horiek diseinatzeko orduan zuzenean parte hartzen dutela bermatu behar duen lankidetzaren ereduak litzateke. Horrela, politikek herrialde horien beharrezanean erantzun zuzena emateko, haien potentzialtasuna bultzatuko dute eta herrialdearen berezitasun erlijioso eta kulturala errespetatuko dute.

•**Printzipio etikoa.** Terrorismoari aurka egiteko, indarkeriaren aurrean etengabe eta modu aktiboan mobilizatzeko eta biktimizekiko enpatia eta ahalik eta hurbiltasun gehien erakusteko konpromiso politikoa eta instituzional irmo eta anitza bultzatzea eta mantentzea dakar.

•Nazioarteko terrorismoak jarduteko duen ahalmenaren aurrean erantzun aldeaniztuna emateko printzipioak

•**Eraginkortasun-printzipioa.** Nazioarteko terrorismoak jarduteko duen ahalmenari eman beharreko erantzunaren ikuspuntutik, poliziaren eta inteligentzia zerbitzuen erantzuna eraginkorra litzateke epe laburrean. Horrekin batera, ekintza judiziala ere beharrezkoa litzateke. Ekintza horrek legeria kontuan hartuta esetsi behar du terrorismoa eta bereziki, maila politiko eta ekonomikoaren arteko lankidetzak bultzatu behar du nazioartean, terrorismoa posible egiten duten finantza-keta- eta hornikuntza-bideak erasotzeko.

•**Proporzionaltasun-printzipioa.** Ikuspuntu operatibotik, nazioarteko terrorismoak ez du konponbide militarrik. Izan ere, ez litzateke eraginkorra izango baina horrez gain, printzipio etikoa, giza eskubideekiko konpromisoa eta terrorismoak kaltetutako biztanleei laguntzeko betebeharrak humanitarioa kontuan hartuta, gerrak ez du irtenbide modura balio eta are gutxiago alde bakar batek nahi edo planteatzen badu. Kasuan-kasuan justifikatutako egoeretan eta Nazio Batuen agindura egokituz, emandako baliabide militarren erabilera nazioarteko terrorismoari erantzuteko estrategia globalaren osagaietako bat izan daiteke.

•**Koordinazio-printzipioa.** Poliziaren eta inteligentzia zerbitzuen konpromisoa etengabe indartzea esan nahi du, eta baita informazioa emateko eta prebentziorako baliabide guztiak gure inguruko polizia guztiak lankidetzan aritzeko eta koordinatzeko erabiltzea ere, atentatuak ekiditeko. Konpromiso hori, krisi garaietan eskatzeaz gain, aplikatu eta egonkortu egin behar da denboran zehar.

3. Gorroto-delituen aurrean, hezkuntzaren balioak

Gorroto-delituetan etniari, erlijioari, politikari, generoari, gizarteari edo jatorriari lotutako etiketa bat jartzen da pertsonen giza duintasunaren gainetik. Gorroto-delituak eragiten dituzten etiketa horietan aurreiritzia, ezjakintasuna eta oldarkortasuna jartzen dira arrazoimenaren eta gizatasunaren gainetik.

Bizikidetzak hausteko modu berriak dira gorroto-delituak. Gizalegez Akordioaren hitzaurrean bildu den bezala, bizikidetzak hausten duten kausa nagusiek garaipena dakarte dogmatismoaren, fatalismoaren, manikeismoaren edo sektarismoaren giza kontzientzietan. Horrexek elikatzen ditu gorroto-delituak egiteko ideologia eta justifikazioa.

Lau paradigma horiek gizartearen kulturen eta norberaren pentsamoldean txertatuta egon daitezke, diskrezioz. Laurek badute ezaugarri komun bat, hain zuzen ere, inposaketa, indarkeria, giza eskubideen urraketa edo baliabide ez-etikoen erabilera normalizatu egiten dituztela:

•**Dogmatismoa.** Guztiz zuzen zauden eta egia osoaren jabe zaren ustea izatea esan nahi du. "Segurtasun" pertzepzio hori nahitaezkoa da baliabide ez-etikoen erabilera legitimatzeko eta baliabide horiek erabiltzera ausartzeko. Dogmatismoa mugen kontzientzia nahikoa ez dagoelako sortzen eta garatzen da.

•**Fatalismoa.** Funtsean, ikuspegi biktimista da eta horren eraginez ez da beste aukerarik ikusten, ezarpenean oinarritutakoa ez bada. Indarkeriaren erabilera justifikatu egiten da: "ez dago beste aukerarik", "gainera, haiek egiten dutena okerragoa da". Zailtasunen erdian, aukerak identifikatzeko ezintasuna du oinarrian.

•**Manikeismoa.** Arazoak alde aurreko dikotomia batera murrizten ditu eta hala, benetan aukeratzeko erantzukizuna eragozten du. Demagogia arriskutsua da, "dena da baleko" modukoak indarrean jartzen baititu eta aurkaria "etsai-iruditza" baino ez duelako hartzen. Manikeismoa kontzientzia etikoen sakontasun ahuleko egoeretan zabaltzen da.

•**Sektarismoa.** Ideia bati giza eskubideei baino balio handiagoa ematen diogularik, ideia horren defentsa kolektibo eta gogorra egitea esan nahi du. Bestea etiketa soil bihurtzen du. Gizatasuna galtzeko prozesuak eragiten ditu, baita ergeltze-prozesuak ere. Giza duintasunaren balio gorena behar bezala ez barneratuta izatean oinarritzen da.

Hezkuntzaren ikuspuntutik, gorroto-delituaren prebentzioak, delitu politiko, sektario, klasista, arrazista, sexista, etnia artekoa zein erlijio artekoa izan, lotura zuzena du bizikidetzaren apurtzen duten lau kausa horiei emandako erantzunarekin. Hezkuntza da balio demokratikoa eta seguruenik, estrategikoa ere bada. Beharrezkoa da giza eskubideekiko errespetuan oinarritutako bizikidetzaren lortzeko kultura eta hezkuntza sustatzea.

Sexismoaren, islamofobiaren, arrazakeriaren edo indarkeria forma ororen aurrean, bizikidetzarako eta aniztasuna aintzat hartzen duen integrazioarako hezkuntza litzateke erantzuna. Bizikidetzaren balioetan hezteko, mezu bat oinarri hartuta: ez dago giza duintasunarekiko errespetua baino garrantzitsuagorik.

Guztiok gara gizartearen eta hezkuntzaren arloko eragile. Bizikidetzaren oztokatuak eragiten dituzten eta gorroto-delituak eragiten dituzten lau kausa horiei eman beharreneko erantzuna dira ondorengo lau puntuak. Hezkuntzaren arlokoak dira eta Gizalegez akordioaren edukian sakontzen dute:

•**Izaera mugatuaren pedagogia.** Bizikidetzaren zera da, gure ikuspegia beti osatugabea dela onartzea. Ondorengoak jabetzea esan nahi du: gutako inork ez du arrazoi osoa, ezin dugu dena egin eta ezin gara egia osoaren jabe izan. Hezkuntzaren ikuspuntutik, errealitate hori ulertzeko, gizakion mugak onartzearen esperientzia hezigarria bultzatu behar da. Mugen esperientzia hezigarria horrek dogmatismoari aurrea hartzen dio eta elkarrizketa eta indarkeriarik eza sustatzen ditu.

•**Balio positiboaren pedagogia.** Bizikidetzaren zera da, zailtasunen artean aukerak sustatzen ikastea. Hori ikasteko, balio positiboaren esperientzia hezigarria sustatzea ezinbestekoa da. Esperientzia horri esker, etsipena eta baliabide ez-etikoetara jotzea ez diren aukera hobekak badirela konturatu gara. Balio positiboaren esperientzia hezigarria fatalismoari aurrea hartzen dio eta aniztasuna sustatzen du.

•**Kontzientzia etikoaren pedagogia.** Bizikidetzaren zera da, egoera bakoitzean gure erantzukizun etikoa geure gain hartzea. Kontzientzia etiko pertsonalean sakontzeko esperientzia hezigarria sustatzea ezinbestekoa da. Dogmatismoaren, amorraren, oldarkortasunaren, beldurraren, norberekoikeriaren eta abarren bulkada soilak baino gehiago gara, arrazoibidea dugulako eta zentzu etikoz aukeratzeko gai garelako. Kontzientzia etikoaren esperientzia hezigarria manikeismoari aurrea hartzen dio eta elkarrizketa sustatzen du.

•**Giza duintasunaren pedagogia.** Bizikidetzaren zera da, giza duintasunaren errespetuaren balio gorenak ulertzea. Giza duintasunaren eta giza eskubideen esperientzia hezigarria sustatzea. Gizaki guztiok merezi dugu errespetua eta eskubideen subjektu izatea. Pertsona bakoitza etiketa edo bere buruaren murrizketa soilak baino gehiago da. Kontzientzia hori erabakigarria da bizikidetzaren zibilizatuaren lortzeko. Giza duintasunaren esperientzia hezigarria indarkeriara jotzeko aurrea hartzen dio eta giza eskubideen errespetua sustatzen du.

Ikuspegi estrategikotik begiratuta eta etorkizunean gizarte integratu bat lortzeko, beharrezkoa da bakearen eta bizikidetzaren aldeko kultura sustatzea, aipatu berri ditugun balioen tankerakoak lantzen dituen pedagogia unibertsala barne hartzen duten gizarte- eta hezkuntza-arloko proiektuen bitartez.

Hezkuntzaren aldeko apusturik gabe, bakearen eta bizikidetzaren aldeko kulturarik gabe, gizarterako eta kohesiorako politikarik gabe eta epe ertain eta luzerako diren balioetan inbertitu gabe, zaila izango da bizikidetzaren arloan agertuz doazen erronkei erantzun estrategiko eta globala ematea.